

חומר רב־ערך למחקר סוציו־פסיכולוגי עתיר־לקח, חשוב במסקנותיו. עם זאת יש כאן מקום לשתי תמיהות שהן, כמדומה, לגיטימיות (בהחלט: א) מהו כוחו ה"סגולי" של המחבר וכיצד הוא צפוי להתגלות משעה שיתלוש עצמו מחומר חווייתי, ובעל משמעות תעודית־אמוציונאלית, מסוג מה ששימשו עד כאן? ב) מה כל אותו רובד של זו המכונה "ספרות השואה" יכול לתרום לריבוד הנפשי־התרבותי ולעיצוב התודעה הקיבוצית של יושבי הטריטוריה הקרויה "ישראל"?

אשר לתמיהה הראשונה, עליה ודאי ישיב הזמן, לכאן או לכאן; עליה ישיב הסופר עצמו בחיבוריו הבאים, לכשיבואו. ואילו באשר לתמיהה השניה, כאן רשאי כל איש ואיש לבסות להשיב בהתאם לגישתו שלו אל בעיות־היסוד של עתידנו התרבותי. מכל־מקום, לדעתו של כותב השורות האלו הגיעה השעה לבדוק, לפחות — ואפילו באורח מדעי, במידת האפשר! — אם ההתעסקות המרובה בפרשיות של השמדת־היהודים (כר"ל המשפט המפורסם עצמו) אין ברכתה מועטת מקללתה, אם אין תועלתה־בפועל מועטת מקלקלתה־בכות, אם אין היא עלולה אפילו להביא לידי היפוך התוצאות שאליהן ודאי מכוונים כוהגיה ומשמשיה של כל אותה עבודת־מתים, של כל אותו פולחן של שואה.

חלילה לנו לתת דופי בניצולי־טבח שאינם יכולים, או אינם חפצים, להסיח דעתם מן האִמים אשר חזו מבשרם, או מבשר כל יקירי־נפשם; גם לא יעלה בדעתנו להציע "צנזורה" כלשהי, או הטלת "טאבו" כלשהי על עיסוקם הספרותי, או ההיסטורי, של בני־אדם בנושאים הממלאים את נפשם, מטעמים שהם טראגיים במידה שאין למעלה ממנה. אך עם כל זאת רשאים אנו להביע חשש, שמא כל אותו חיטוט פומבי בוועותיו ובמד־ויו של עבר קרוב — יותר משהוא ממצאי פורקן מטהר ומטפח אחוות־אנוש ונמיכות־רוח יש בו כדי להעניק מידה מסופנת של "חיסון" ואטימות נפשית לציבור המתגדל על כמו אלה.

מ. פ.

הביוגרפי. הניגודים בין האדם יוצא־הדופן שאינו מקבל מרות ובין החברה שאיננה מקבלת אותו מגיעים על רקע זה למתיחות מקסימלית.

התרגום שנעשה ע"י א. יבין הוא מלאכה נקיה. החומרה והצימצום שבלשונו נאמנים לאופן הרצאתו של גדיס.

ד. ג.

קראו לו פיפל

תוך שבועות מספר להופעתו עשה לו ספרו החדש של ק. צטניק שם בציבור הקוראים. רוב אלה שקראו את ספריו הקודמים הבר־דים — "סלמגדרה" (1946), "בית הברכות" (1951) ו"השעון אשר מעל לראש" (1960) — ודאי יעידו כי האחרון עולה על כל קודמיו וכי מצד כוח־ההבעה, השלמות האמנותית והעיצוב הסגנוני הריהו גולת־הכותרת של יצירתו. גם מצד הזוועה המתנשבת מן הדפים הוא מעיב על קודמיו, ואולי אף על כלל היצירות — הספרותיות פחות, או יותר — שנכתבו על־אודות השמדת היהודים באירופה ועל־ידי שרידיה ופליטיה. הת־כונה לקראת משפט־אייכמן ועצם מהלכו, והעירנות שנתחדשה בתוך כך (בתוקף רב יותר מתמיד, כמדומה) לגבי זוועות חיסולם של מיליוני יהודים אירופים בהרושת־המוות ההיטלראית, חיזקו, בלי ספק, את רישומו של הספר הזה בציבור.

מובן, אין זה ספר שקריאתו נוחה. גם אין זה מן הספרים שאתה קולטם ופולטם באחת ורישומם נמחה כלא־היה. לא מעטים יודו, מן הסתם, שקריאתו העלתה עליהם ביעותי־לילה וחזיונות־בהקיץ, ולדעתנו אף עשוי היה מיון התרשמיותיהם של הקוראים לשמש

* תומס א. גדיס: איש הצפרים מכלא אלקטראז; עברית: א. יבין; הוצאת הקיבוץ המאוחד, 1961.

** ק. צטניק: קראו לו פיפל; הוצאת עם הספר, 1961; 256 עמ'.